

PRAVILNIK

O PROGRAMU NASTAVE I UČENJA ZA DRUGI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

("Sl. glasnik RS - Prosvetni glasnik", br. 16/2018 i 3/2019)

Član 1

Ovim pravilnikom utvrđuje se program nastave i učenja za drugi razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja, koji je odštampan uz ovaj pravilnik i čini njegov sastavni deo.

Član 2

Ovaj pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku Republike Srbije - Prosvetnom glasniku", a primenjuje se počev od školske 2019/2020. godine.

PROGRAM NASTAVE I UČENJA ZA DRUGI RAZRED OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA

1. CILJEVI OSNOVNOG OBRAZOVANJA I VASPITANJA SU:

- 1) obezbeđivanje dobiti i podrška celovitom razvoju učenika;
- 2) obezbeđivanje podsticajnog i bezbednog okruženja za celoviti razvoj učenika, razvijanje nenasilnog ponašanja i uspostavljanje nulte tolerancije prema nasilju;
- 3) sveobuhvatna uključenost učenika u sistem obrazovanja i vaspitanja;
- 4) razvijanje i praktikovanje zdravih životnih stilova, svesti o važnosti sopstvenog zdravlja i bezbednosti, potrebe negovanja i razvoja fizičkih sposobnosti;
- 5) razvijanje svesti o značaju održivog razvoja, zaštite i očuvanja prirode i životne sredine i ekološke etike, zaštite i dobiti životinja;
- 6) kontinuirano unapređivanje kvaliteta procesa i ishoda obrazovanja i vaspitanja zasnovanog na proverenim naučnim saznanjima i obrazovnoj praksi;
- 7) razvijanje kompetencija za snalaženje i aktivno učešće u savremenom društvu koje se menja;
- 8) pun intelektualni, emocionalni, socijalni, moralni i fizički razvoj svakog učenika, u skladu sa njegovim uzrastom, razvojnim potrebama i interesovanjima;
- 9) razvijanje ključnih kompetencija za celoživotno učenje, razvijanje međupredmetnih kompetencija za potrebe savremene nauke i tehnologije;
- 10) razvoj svesti o sebi, razvoj stvaralačkih sposobnosti, kritičkog mišljenja, motivacije za učenje, sposobnosti za timski rad, sposobnosti samovrednovanja, samoinicijative i izražavanja svog mišljenja;
- 11) osposobljavanje za donošenje valjanih odluka o izboru daljeg obrazovanja i zanimanja, sopstvenog razvoja i budućeg života;
- 12) razvijanje osećanja solidarnosti, razumevanja i konstruktivne saradnje sa drugima i negovanje drugarstva i prijateljstva;
- 13) razvijanje pozitivnih ljudskih vrednosti;
- 14) razvijanje kompetencija za razumevanje i poštovanje prava deteta, ljudskih prava, građanskih sloboda i sposobnosti za život u demokratski uređenom i pravednom društvu;
- 15) razvoj i poštovanje rasne, nacionalne, kulturne, jezičke, verske, rodne, polne i uzrasne ravnopravnosti, razvoj tolerancije i uvažavanje različitosti;
- 16) razvijanje ličnog i nacionalnog identiteta, razvijanje svesti i osećanja pripadnosti Republici Srbiji, poštovanje i negovanje srpskog jezika i maternjeg jezika, tradicije i kulture srpskog naroda i nacionalnih manjina, razvijanje interkulturalnosti, poštovanje i očuvanje nacionalne i svetske kulturne baštine;
- 17) povećanje efikasnosti upotrebe svih resursa obrazovanja i vaspitanja, završavanje obrazovanja i vaspitanja u predviđenom roku sa minimalnim produžetkom trajanja i smanjenim napuštanjem školovanja;
- 18) povećanje efikasnosti obrazovanja i vaspitanja i unapređivanje obrazovnog nivoa stanovništva Republike Srbije kao države zasnovane na znanju.

2. PROGRAMI ORIJENTISANI NA ISHODE I PROCES UČENJA

Struktura programa svih nastavnih predmeta je koncipirana na isti način. Na početku se nalazi cilj nastave i učenja predmeta za prvi ciklus obrazovanja i vaspitanja. U tabeli koja sledi, u prvoj koloni, definisani su predmetni ishodi za kraj drugog razreda, u drugoj koloni date su oblasti i/ili teme, a u trećoj se nalaze predmetni sadržaji.

Iza tabele nalaze se ključne reči sadržaja programa i preporuke za ostvarivanja nastave i učenja konkretnog predmeta pod naslovom *Uputstvo za didaktičko-metodičko ostvarivanje programa*.

Programi nastave i učenja zasnovani su na opštim ciljevima i ishodima obrazovanja i vaspitanja i potrebama i mogućnostima učenika drugog razreda. Usmereni su na proces i ishode učenja, a ne na same sadržaje koji sada imaju drugačiju funkciju i značaj. Sadržaji više nisu cilj sami po sebi, već su u funkciji ostvarivanja ishoda koji su definisani kao funkcionalno znanje učenika tako da pokazuju šta će učenik biti u stanju da učini, preduzme, izvede, obavi zahvaljujući znanjima, stavovima i veštinama koje je gradio i razvijao tokom jedne godine učenja konkretnog nastavnog predmeta. Ovakvo koncipirani programi podrazumevaju da ostvarenost ishoda vodi ka razvijanju kompetencija, i to kako opštih i specifičnih predmetnih, tako i ključnih.

Pregledom ishoda koji su dati u okviru pojedinih programa nastave i učenja može se videti kako se postavljaju temelji razvoja ključnih i opštih međupredmetnih kompetencija koje želimo da naši učenici imaju na kraju osnovnog obrazovanja. Ta potreba da se obrazovanje i vaspitanje usmere ka razvijanju kompetencija bio je jedan od razloga uvođenja i projektne nastave kao oblika obrazovno-vaspitanog rada. Projektna nastava se u današnje vreme sve više fokusira na ostvarivanje obrazovnih standarda i ishoda i, kako pokazuju rezultati najnovijih istraživanja, prati društvene promene svojom usmerenošću na razvijanje znanja i sposobnosti učenika kroz aktivnosti planiranja, istraživanja i timskog rada u okviru predmetnog i međupredmetnog povezivanja sadržaja. Pored toga, jedna od bitnih osobina savremenog pristupa projektnom radu u nastavi odnosi se na korišćenje IKT u projektnim aktivnostima što obezbeđuje efikasnije učenje i razvijanje znanja, ali i razvijanje ponašanja pravilnog i bezbednog korišćenja računara i interneta. Detaljnije preporuke za planiranje i ostvarivanje projektne nastave date su u poglavlju 7 - *Uputstvo za realizaciju projektne nastave*.

Na putu ostvarivanja cilja i ishoda ključna je uloga nastavnika koji dobija značajan prostor za slobodu izbora i povezivanje sadržaja; metoda, postupaka i tehnika nastave i učenja i aktivnosti učenika. Orijentacija na proces učenja i ishode briga je ne samo o rezultatima, već i načinu na koji se uči, odnosno kako se gradi i povezuje znanje u smislene celine, kako se razvija mreža pojmova i povezuje znanje sa praktičnom primenom.

Programi nastave i učenja namenjeni su, pre svega, nastavnicima koji neposredno rade sa učenicima, ali i onima koji na posredan način uzimaju učešće u obrazovanju i vaspitanju. Zato treba imati u vidu da terminologija, koja je korišćena u programima nastave i učenja, nije namenjena učenicima i treba je prilikom definisanja konkretnih nastavnih jedinica, bilo za neposredan rad sa učenicima, bilo za potrebe udžbeničkih i didaktičkih materijala, prilagoditi uzrastu učenika. Programi nastave i učenja su nastavnicima polazna osnova i pedagoško polazište za razvijanje obrazovno-vaspitanne prakse: za planiranje godišnjih i operativnih planova, neposrednu pripremu za rad kao i okvir za preispitivanje prakse razvijanja planova, ostvarivanja i praćenja i vrednovanja nastave i učenja kroz sopstvena promišljanja, razgovor sa kolegama itd.

Obrazovno-vaspitanja praksa je složena, promenljiva i ne može se do kraja i detaljno unapred predvideti. Ona se odvija kroz dinamičnu spregu međusobnih odnosa i različitih aktivnosti u socijalnom i fizičkom okruženju, u jedinstvenom kontekstu konkretnog odeljenja, konkretne škole i konkretne lokalne zajednice. Zato, umesto izraza realizovati program, bolje je reći da se na osnovu datih programa planira i ostvaruje nastava i učenje koje odgovara konkretnim potrebama odeljenja.

3. OBAVEZNI PREDMETI

MATERNJI JEZIK

BOSANSKI JEZIK

Naziv predmeta	BOSANSKI JEZIK
Cilj	Cilj nastave i učenja Bosanskog jezika je razvijanje sposobnosti i vještine upotrebe jezika u različitim životnim, svakodnevnim komunikacijskim situacijama, razvijanje čitalačke pismenosti i kulture, istraživanje iskustva i ideja književnosti, poticanje i vrednovanje vlastitoga stvaralaštva i stvaralaštva drugoga, te razumijevanje teksta u različitim kulturnim, međukulturnim i društvenim kontekstima.
Razred	Drugi
Godišnji fond časova	180 časova

ISHODI Po završetku razreda učenik će biti u stanju da:	OBLAST / TEMA	SADRŽAJI
<ul style="list-style-type: none"> - vlada osnovnom tehnikom čitanja i pisanja; - čita tekst poštujući intonaciju rečenice / stiha; - pravilno piše štampana i pisana slova ćirilice, povezuje slova u strukturu riječi; - pravilno čita tekst napisan ćiriličnim pismom i razumije pročitano; - razlikuju književne vrste: pjesma, priča, basna, bajka, dramski tekst na osnovu osnovnih obilježja; - samostalno pročita tekst i odredi tok događaja, mjesto i vrijeme dešavanja u tekstu; - odredi glavne i sporedne likove u tekstu i razlikuje njihove pozitivne i negativne osobine; - razumije poruku pročitano teksta i iskazuje u obliku kratke rečenice; - navedi jednostavne primjere poređenja iz tekstova i svakodnevnog života; - prepričava tekst na reproduktivnom nivou; - u prepričavanju uključuje elemente kreativnosti: promjenom toka događaja u priči (uvođenjem novog lika u priču), promjenom završetka ili unošenjem elemenata opisa (proširivanje teksta); - uočava dijelove teksta i formulira podnaslov dijela teksta;	ČITANJE I PISANJE KNJIŽEVNOST	<p>Inerpretativno čitanje - usavršavanje tehnike čitanja i pisanja (tečnog i pravilnog, glasnog i tihog čitanja štampanih i pisanih tekstova uz pravilno naglašavanje riječi i govorne realizacije znakova interpunkcije odgovarajućom intonacijom).</p> <p>Razumijevanje sadržaja na osnovu reprodukcije pročitano (uočavanje ključnih pojmova i povezivanje događaja u tekstu; utvrđivanje vremena dešavanja radnje; razlikovanje glavnih i sporednih likova; izražavanje ličnog stava o postupcima likova; razvijanje i razumijevanje ishoda uzročno-posljedičnog slijeda događaja; pisano izražavanje sadržaja pročitano, ilustrovanje pročitano).</p> <p>Usavršavanje tehnike pisanja uz poštovanje pravopisnih normi.</p> <p>Pisanje rečenica na osnovu reprodukcije pročitano; pisanje po diktatu; stvaralačko pisanje (samostalno pisanje kraćih vezanih tekstove prema zadatoj temi). Upoznavanje i usvajanje ćiriličkog pisma.</p> <p>ŠKOLSKA LEKTIRA</p> <p>Proza</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ahmet Hromadžić: <i>Plamena</i> 2. Mirsad Bećirbašić: <i>Čemu se pčela smijala</i> 3. Ezop: <i>Lisica i gavran</i> 4. Ešref Berbić: <i>Čuvar</i> 5. Azra Mulalić: <i>Lastavice</i> 6. Ferida Duraković: <i>Važnost</i> 7. Ahmet Hromadžić: <i>Ledena gora</i> 8. Lav Nikolajevič Tolstoj: <i>Vrabac i laste</i> 9. Šimo Ešić: <i>Kako je procvjetala prva visibaba</i> 10. Bisera Alikadić: <i>Nena, Sena i čekmedže</i> 11. Narodna priča: <i>Nasrudin i car</i> 12. Gvido Tartalja: <i>Zna on unaprijed</i> <p>Poezija</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Šukrija Pandžo: <i>List na putu</i>

<ul style="list-style-type: none"> - razlikuje osnovne dijelove teksta (naslov, pasus, ime autora, sadržaj); - izražajno recitira pjesmu; - izvodi dramske tekstove; - iznosi svoje mišljenje o pročitanoj tekstu; - zna šta je pjesma, stih i strofa; - uočava stihove koji se rimuju; - uočava osnovno raspoloženje u pjesmi; - razlikuje glas i slog i prepoznava samoglasnike i suglasnike; - razlikuje vrste riječi u tipičnim slučajevima; - određuje osnovne gramatičke kategorije imenica i glagola; - razlikuje rečenice po obliku i značenju; - uočava glavne dijelove u rečenici: subjekt i predikat; - poštuje i primjenjuje osnovna pravopisna pravila; - pravilno sastavi dužu i potpunu rečenicu i spoji više rečenica u kraću cjelinu; - koristi različite oblike usmenog i pismenog izražavanja: prepričavanje, pričanje, opisivanje; - učestvuje u razgovoru i pažljivo sluša sagovornika; - razlikuje igrani i animirani film; - razvije svijest o selektiranju televizijskog programa u umjerenom vremenskom gledanju televizijskih sadržaja. 		<ol style="list-style-type: none"> 2. Ismet Bekrić: <i>Jesen u gradu</i> 3. Muhidin Šarić: <i>Sunce i zima</i> 4. Ivica Vanja Rorić: <i>Dječak grli svijet</i> 5. Oton Žipančić: <i>Zlatna kantica</i> 6. Nasiha Kapidžić-Hadžić: <i>Trčimo za suncem</i> 7. Ismet Bekrić: <i>Moć djece</i> 8. Enes Kišević: <i>Veliko dijete</i> 9. Narodna lirski pjesma: <i>Spavaj, sine, od đula ti beša</i> 10. Izbor iz narodnog usmenog stvaralaštva 11. Izbor iz enciklopedija i časopisa za djecu <p>DOMAĆA LEKTIRA</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Zehra Hubijar: <i>Bolje je znati nego imati</i> 2. Ahmet Hromadžić: <i>Zelena šuma</i> 3. Hans Kristijan Andersen: <i>Bajke</i> <p>Književni pojmovi: Pjesma, osjećanja; stih, strofa, rima - na nivou prepoznavanja i imenovanja; fabula - redosljed događaja (prepoznavanje); glavni i sporedni likovi, njihove osobine i postupci; tema, poruka, mjesto i vrijeme zbivanja; bajka; basna; narodna uspavanka; dramski junak, dramska radnja, dramski sukob, dijalog pozornica, glumac - na nivou prepoznavanja.</p>
	<p>JEZIK (gramatika i pravopis)</p>	<p>Razlikovanje rečenica po značenju: obavještajne, upitne, uzvične rečenice i zapovjedne; razlikovanje rečenica po obliku: potvrdne i odrične rečenice; imenice: vlastite i zajedničke, rod i broj imenica; riječi koje kazuju radnju - glagoli; osnovni glagolski oblici za iskazivanje sadašnjeg, prošlog i budućeg vremena; pridjevi (opisni); brojevi (osnovni i redni) glavni dijelovi rečenice: subjekt i predikat; samoglasnici i suglasnici.</p> <p>Znaci interpunkcije: tačka, uzvičnik i upitnik; dvije tačke i zarez u nabranju</p> <p>Upotreba velikog slova u pisanju vlastitih imenica: ličnih imena i prezimena, nadimaka, država, gradova i sela (jednočlanih i višočlanih) i jednočlanih geografskih naziva.</p> <p>Pisanje riječice <i>li</i> u upitnim rečenicama i riječice <i>ne</i> uz glagole</p> <p>Rastavljanje riječi na slogove</p> <p>Pisanje adrese</p> <p>Skraćenice (mjerne jedinice i opće skraćenice)</p> <p>Glasovne i slovne Skupine ije/je</p> <p>Pravilan izgovor i pisanje glasova č, ć, dž, đ i h.</p> <p>Drugo pismo (ćirilica): štampana i pisana slova</p> <p>Osnovni oblici usmenog i pismenog izražavanja</p> <p><i>Prepričavanje</i> tekstova, crtanih i igranih filmova, pozorišnih predstava, pročitanih knjiga, televizijskih i radijskih emisija za djecu; detaljno (opširno) po zajedničkom i individualnom planu; sažeto prepričavanje; prepričavanje na osnovu uopćenih pitanja, prepričavanje sa promjenom kraja priče, proširivanje - nastavak priče.</p> <p><i>Pričanje</i> o doživljajima i događajima, stvarnim i izmišljenim.</p> <p><i>Opisivanje</i> poznatog predmeta, ljudi i prirode; samostalno biranje motiva uvježbavanje planskog pristupa u opisivanju.</p> <p><i>Izveštavanje</i> o sebi (kratka autobiografija).</p> <p><i>Ortoepske vježbe</i> - uvježbavanje pravilnog izgovora riječi, iskaza, rečenica, poslovice. Ortografske vježbe - prepisivanje teksta sa jednog pisma na drugo; uvježbavanje čitkog i urednog rukopisa, uz primjenu</p>

		pravopisnih pravila. <i>Sintaksičke i stilske vježbe</i> - proširivanje rečenica unošenjem ličnog tona, sažimanjem rečenice radi pojačanja njene informativne moći. Kazivanje napamet naučenih tekstova. Scensko prikazivanje dramskog teksta.
	MEDIJSKA KULTURA	Filmska priča: animirani film i igrani, dječiji film. Televizija, televizijski program za djecu, televizijska emisija.

Gljučni pojmovi sadržaja: čitanje i pisanje, književnost, jezik i jezička kultura, medijska kultura

UPUTSTVO ZA DIDAKTIČKO-METODIČKO OSTVARIVANJE PROGRAMA

Program nastave i učenja Bosanskog jezika zasnovan je na ishodima, odnosno na procesu učenja i učeničkim postignućima. Ishodi predstavljaju opis integriranih znanja, vještina, stavova i vrijednosti koje učenik gradi, proširuje i produbljuje kroz sve predmetne oblasti.

Nastava bosanskoga jezika je u funkciji razvoja općih sposobnosti svijesti o jeziku i kulturi. To je moguće postići jasnim određenjem ciljeva i posredstvom sadržaja koji su povezani sa sadržajima drugih nastavnih predmeta.

I. PLANIRANJE NASTAVE I UČENJA

Planiranje nastave i učenja obuhvata kreiranje godišnjeg i operativnih planova, kao i razvijanje priprema za čas / dan / sedmicu. Godišnji plan kreira se u formi gantograma i sadrži broj časova po oblastima raspoređenih po mjesecima, a u skladu sa školskim kalendarom, planirani fondom časova po oblastima i godišnjim fondom časova.

Program nastave i učenja predmeta Bosanski jezik u drugom razredu osnovne škole čini pet predmetnih oblasti: Čitanje i pisanje, Književnost, Jezik, Jezička kultura i Medijska kultura. Preporučeni broj časova (sati) po predmetnim oblastima je: Književnost: 70 časova (sati), Jezik: 40 časova (sati), Jezička kultura: 65 časova (sati) i Medijska kultura: 5 časova (sati). Sve oblasti se prožimaju i nijedna se ne može izučavati izolovano i bez sadejstva sa drugim oblastima.

Operativni plan sadrži rubriku sa operacionalizovanim ishodima, definiranim nastavnim jedinicama, rubriku za planiranu međupredmetnu povezanost i rubriku za evaluaciju kvaliteta isplaniranog, kao i druge elemente prema procjeni nastavnika. Prilikom kreiranja godišnjeg i operativnih planova neophodno je voditi računa o školskom kalendaru i aktivnostima koje prate život škole. Priprema za čas podrazumijeva definiranje cilja časa, definiranje ishoda u odnosu na cilj časa, planiranje aktivnosti učenika i nastavnika u odnosu na cilj i definirane ishode, planirane načine provjere ostvarenosti ishoda, izbor nastavnih strategija, metoda i postupaka učenja i podučavanja.

II. OSTVARIVANJE NASTAVE I UČENJA

Čitanje i pisanje

U drugom razredu djeca su usvojila štampana i pisana slova latinice i ovladala čitanjem i pisanjem. Trebalo bi nastaviti rad na usavršavanju kvaliteta čitanja (pravilno čitanje, čitanje brzinom koja odgovara karakteristikama teksta, unošenje elemenata izražajnosti), čitanje s razumijevanjem, kritičko čitanje i uočavanje uporišnih mjesta. Trebalo bi nastaviti sa vježbanjem čitanja naglas i u sebi.

Latiničnim pismom trebalo bi realizirati vježbe primjerene učenicima drugog razreda koje su navedene uz programske sadržaje. Raditi na estetskoj strani rukopisa imajući na umu da u drugom razredu učenički rukopis poprma obilježja njegove osobnosti.

Priprema za početno čitanje i pisanje na ćirilicom pismu zahtijeva sličan postupak i način ostvarivanja programa onom u prvom razredu. Preporučuje se odvojeno učenje čitanja i pisanja, što pruža mogućnost da se drugo pismo kvalitetnije savlada. Slova drugog pisma obrađuju se po grupnom postupku obrade slova. Pošto su učenici ovladali izvjesnim operacijama usvajajući prvo pismo lakše će poimati oblike slova drugog pisma. Tekstove pisane ćirilicom i latinicom treba uspoređivati tek kad potpuno savladaju i drugo pismo. Tada treba prepisivati tekstove s jednog na drugo pismo. Nastava čitanja i pisanja u drugom razredu obuhvata i rad na književnom tekstu, artikulacione, govorne i pismene vježbe, te savladavanje elementarnih pojmova iz gramatike i pravopisa. Savladavanje štampanih i pisanih slova ćirilice načelno se ostvaruje do kraja prvog polugodišta. Čitanje i pisanje uvježbavati u drugom polugodištu do stepena automatizovanih radnji. Za usavršavanje čitanja i pisanja koriste se sistematska vježbanja: glasno čitanje teksta iz čitanke ili šire lektire, uz analitičku i kritičku procjenu takvog čitanja. Usavršavanje pisanja postiže se dosljednim zahtjevima koji se odnose na grafičku uzornost slova i njihovo valjano povezivanje. Ovi zahtjevi ostvaruju se sistematskim vježbama: prepisivanjem, diktatom, autodiktatom, samostalnim pisanjem rečenica i kraćih sastava.

KNJIŽEVNOST

Uvođenje najmlađih učenika u svijet književnih i neknjiževnih tekstova (popularnih, informativnih). Tekstovi iz lektire utiču na odgovarajuća metodička rješenja (prilagođavanje čitanja vrste teksta, opseg tumačenja i grupisanje sa odgovarajućim sadržajima iz drugih predmetnih područja - gramatike, pravopisa, jezičke kulture i slično.

Učitelj ima mogućnost da ponuđene tekstove prilagođava konkretnim nastavnim potrebama.

Čitanje i tumačenje teksta

- čitanje naglas (izgovor, jačina glasa, pauziranje, intonaciono prilagođavanje, naglašavanje, emocionalno podešavanje, tempo);
- osmišljeno kritički i dobronamjerno vrednovanje čitanja svakog učenika;
- osposobljavanje učenika za čitanje u sebi;
- tumačenje teksta ima svoje zahtjeve koji se nadovezuju na zahtjeve u prvom razredu (samostalno saopćavanje utisaka o pročitanoj tekstu, zauzimanje vlastitih stavova i rječito obrazlaganje i odbrana takvih shvatanja, otkrivanje i shvatanje poruke u tekstu, prepoznavanje odjeljka);
- sistematski i valjano podsticati na učenje u biblioteku.

JEZIK

Gramatika

Zahtjevi u ovom programu nisu usmjereni samo na jezička pravila i gramatičke norme već prvenstveno na njihovu funkciju. Rečenica se ne upoznaje samo kao gramatička jedinica već i kao komunikativna jedinica. Osnovni programski zahtjev u nastavi gramatike jeste da se učenicima jezik predstavi i tumači kao sistem. Nijedna jezička pojava ne bi trebala da se izučava izolirano, van konteksta u kojem se ostvaruje njena funkcija. U drugom razredu u okviru vježbi slušanja, govorenja, čitanja i pisanja, učenici zapažaju jezičke pojave bez njihovog imenovanja. Kod načina ostvarenja programa mora se obezbijediti:

- postupnost (izbor i raspored nastavnih sadržaja i konkretizacija nivoa programskih zahtjeva);
- selektivnost (ostvaruje se izborom najosnovnijih jezičkih zakonitosti i informacija o njima);
- davanje elementarnih informacija iz morfologije.

Akcentologiju ne treba obrađivati kao posebne nastavne jedinice, već treba učenike na ovom uzrastu navikavati da čuju pravilno akcentiranu riječ i da razlikuju standardni akcent od svoga lokalnog akcenta.

Pravopis

Savladaavanje putem sistematskih vježbanja, elementarnih i složenih koje se organiziraju različitim oblicima pismenih vježbi.

U nastavi gramatike treba primjenjivati sljedeće postupke:

- podsticanje svjesne aktivnosti;
- zasnivanje težišta nastave na suštinskim vrijednostima;
- uvažavanje situacione uslovljenosti jezičkih pojava;
- otkrivanje stilske funkcije;
- sistematska osmišljena vježbanja u govoru i pisanju;
- njegovanje primjenjenog znanja i umjenja;
- povezivanje znanja o jeziku sa neposrednom govornom praksom;
- njegovanje kontinuiteta u sistemu pravopisnih i stilskih vježbanja;
- uočavanje suštine jezičke pojave do koje se dolazi doživljavanjem i shvatanjem umjetničkog teksta;
- vježbanja moraju biti sastavni činilac obrade nastavnog gradiva, primjene obnavljanja i utvrđivanja znanja;
- prevazilaženje nivoa prepoznavanja i reprodukcije, a strpljivo i uporno njegovanje višeg oblika znanja i umjenja: primjenljivost i stvaralaštvo. To se postiže njegovanjem pravopisnih i stilskih vježbi;
- saznanj krugovi započinju motivacijom, a završavaju saznavanjem, rezimiranjem i primjenom određenog gradiva;
- usaznajnom procesu zastupiti: indukciju, dedukciju, analizu i sintezu, konkretizaciju i apstrakciju.

JEZIČKA KULTURA

Usmeno i pismeno izražavanje

Opisivanje životnih pojava koje deskripcijom postaju najprepoznatljivije (predmeti, biljke, životinje, ljudi, pejzaž, enterijer i dr.) To je najsloženiji oblik jezičkog izražavanja na nivou najmlađeg uzrasta. Treba ih navikavati da lokalizuju ono što opisuju (vremenski, prostorno, uzročno), da uoče, izdvoje i zaokruže bitna svojstva (spoljašnja i uslovno rečeno unutrašnja) i da se odrede prema posmatranoj predmetnosti. Pošto je za opisivanje potreban veći misaoni napor i duže vrijeme za ostvarenje zamisli - valja prednost dati pismenoj formi opisivanja nad usmenim.

Prepričavanje i pričanje predstavljaju temeljne programske sadržaje za stjecanje, usavršavanje i njegovanje valjane i pouzdane jezičke kulture najmlađih učenika. Za prepričavanje ne treba obuhvatiti samo tekstove iz čitanke već i iz drugih medijskih oblasti (štampa, pozorište, film, radio, televizija).

Pismena vježbanja zamišljena su kao dopuna osnovnih oblika jezičkog izražavanja. Jezička kultura u najvećoj mjeri doprinosi jedinstvu cjelovitosti nastave bosanskoga jezika i čini da se ona realizira u funkcionalnom povezivanju naizgled različitih programskih sadržaja ali koji se najbolje ostvaruju upravo u takvoj metodičkoj sprezi.

MEDIJSKA KULTURA

Medijska kultura kao sastavni dio nastavnoga predmeta Bosanski jezik svojom sveobuhvatnošću nalazi primjenu u nastavi svih ostalih predmeta. S obzirom da Program nastave i učenja u drugom razredu stavlja naglasak na korelativnu vezu između nastavnih područja i predmeta, kroz integrativni pristup može obezbijediti povezivanje raznovrsnih sadržaja u jedinstven informativni sklop koji pruža raznovrsne oblike prenošenja poruka.

III. PRAĆENJE I VREDNOVANJE NASTAVE I UČENJA

Program nastave i učenja za predmet *Bosanski jezik* za drugi razred osnovne škole koncipiran je tako da svaka nastavna tema i sadržaji koji se nalaze u okviru nje budu usmjereni na ishode koje bi učenik trebalo usvojiti. Time se postiže indirektno povezivanje sa definiranim obrazovnim standardima za ovaj predmet. Početna procjena nivoa znanja i dosadašnjeg napredovanja učenika vrši se uz pomoć inicijalnog testiranja, a svaka naredna procjena bit će zasnovana na stalnom praćenju i bilježenju aktivnosti i učeničkog napredovanja. Formativno vrednovanje predstavlja savremenu metodu procjene kvaliteta znanja koje je usvojeno tokom jednog perioda nastavnoga procesa. Njegov rezultat daje povratnu informaciju i učeniku i nastavniku o tome koji dio gradiva je dobro naučen, a na kojem treba još raditi i koja metoda u nastavnome procesu je efikasna, a koju treba mijenjati. Ovakav vid vrednovanja predstavlja polaznu osnovu za koncipiranje dugoročnog planiranja nastave. Na osnovu formativnog vrednovanja, na kraju određene nastavne cjeline ili nastavnoga ciklusa, vrši se sumativno vrednovanje iskazano brojčanom ocjenom. Sumativno vrednovanje predstavlja procjenu ishoda učenja i pruža nam informacije o kvalitetu učenikovog znanja u toku i na kraju nastavnoga procesa.

5. PREPORUKE ZA PRIPREMU INDIVIDUALNOG OBRAZOVNOG PLANA ZA UČENIKE KOJIMA JE POTREBNA DODATNA OBRAZOVNA PODRŠKA

5.1. Individualni obrazovni plan za socijalno uskraćene učenike i učenike sa smetnjama u razvoju i invaliditetom
Individualni obrazovni plan se priprema za učenike kojima je usled socijalne uskraćenosti, smetnji u razvoju, invaliditeta, kasnijeg uključivanja u školovanje, nedovoljnog poznavanja jezika i drugih razloga potrebna dodatna obrazovna podrška. Cilj individualnog obrazovnog plana jeste postizanje optimalnog uključivanja takvih učenika u redovan obrazovno-vaspitni rad i njihovo osamostaljivanje u vršnjačkom kolektivu. Za svakog učenika pojedinačno, prema njegovim specifičnim potrebama i mogućnostima, priprema se prilagođen način obrazovanja koji obuhvata individualni obrazovni plan, program i način rada koji sadrže: 1) dnevni raspored aktivnosti časova nastave u odeljenju; 2) dnevni raspored rada sa licem koje pruža dodatnu podršku i učestalost te podrške; 3) ciljeve obrazovno-vaspitnog rada; 4) posebne standarde postignuća i prilagođene standarde za pojedine ili sve predmete sa obrazloženjem za odstupanje; 5) program po predmetima, u kome je precizirano koji sadržaji se obrađuju u odeljenju, a koji u radu sa dodatnom podrškom; 6) individualizovan način rada nastavnika, izbor adekvatnih metoda i tehnika obrazovno-vaspitnog rada. Individualni obrazovni plan donosi pedagoški kolegijum na predlog stručnog tima za inkluzivno obrazovanje. Tim za inkluzivno obrazovanje čine nastavnik razredne nastave, stručni saradnik škole, roditelj/staratelj, a po potrebi pedagoški asistent i stručnjak van škole, na predlog roditelja/staratelja. Roditelj/staratelj daje saglasnost za sprovođenje individualnog obrazovnog plana. Nastavnik pri planiranju svog rada u odeljenju usklađuje svoj plan sa individualnim obrazovnim planom učenika. Sprovođenje individualnih obrazovnih planova prati prosvetni savetnik.

5.2. Individualni obrazovni plan za učenike sa izuzetnim sposobnostima

Za učenike sa izuzetnim sposobnostima priprema se individualni obrazovni plan, program i način rada kojim se utvrđuje obogaćen način obrazovanja i vaspitanja koji sadrži: 1) dnevni raspored aktivnosti časova nastave u odeljenju; 2) dnevni raspored rada sa licem koje pruža dodatnu podršku i učestalost te podrške; 3) ciljeve obrazovno-vaspitnog rada; 4) posebne standarde postignuća i prilagođene standarde za pojedine ili sve predmete sa obrazloženjem za odstupanje; 5) program po predmetima, precizirano koji sadržaji se obrađuju u odeljenju, a koji u radu sa dodatnom podrškom; 6) individualizovan način rada nastavnika, izbor adekvatnih metoda i tehnika obrazovno-vaspitnog rada.

6. NAČIN PRILAGOĐAVANJA PROGRAMA

6.1. Način prilagođavanja programa predmeta od značaja za nacionalnu manjinu

U nastavi predmeta od značaja za nacionalnu manjinu (Svet oko nas, Muzička kultura i Likovna kultura) izučavaju se dodatni sadržaji koji se odnose na istorijsko i umetničko nasleđe određene manjine. Od nastavnika se očekuje da, u okvirima definisanog godišnjeg fonda časova, obrade i dodatne sadržaje, obezbeđujući ostvarivanje cilja predmeta, standarda postignuća učenika i definisanih ishoda. Da bi se ovo postiglo veoma je važno planirati i realizovati nastavu na taj način da se sadržaji iz kulturno-istorijske baštine jedne manjine ne posmatraju i obrađuju izolovano, već da se povezuju i integrišu sa ostalim sadržajima programa koristeći svaku priliku da se desi učenje koje će kod učenika jačati njihov osećaj pripadnosti određenoj nacionalnoj manjini.

7. UPUTSTVO ZA REALIZACIJU PROJEKTNE NASTAVE

Planom nastave i učenja u prvom ciklusu osnovnog obrazovanja i vaspitanja definisana je Projektna nastava kao oblik obrazovno-vaspitnog rada kojim se razvijaju opšte međupredmetne kompetencije uz upotrebu informaciono komunikacionih tehnologija. Usmerena je na dostizanje ishoda koji se prvenstveno odnose na logičko i kritičko mišljenje kao i pripremu učenika za lako snalaženje u svetu tehnike, tehnologije i računarstva, kako u svakodnevnom životu tako i u procesu učenja. U skladu je sa opštim ishodima obrazovanja i vaspitanja i u funkciji je kognitivnog, afektivnog i socijalnog razvoja učenika.

Projektna nastava počiva na savremenim shvatanjima deteta, nastave, funkcije obrazovanja i saznavanja kao socijalne konstrukcije podržane kroz saradničko delovanje, korišćenjem različitih izvora informacija i aktivnosti. Primenom projektne nastave dolazi do povezivanja poznatog i nepoznatog, učenja pomoću primera, učenja primenjivanjem, razvoja proceduralnih znanja, korišćenja informacionih tehnologija kao i kombinovanja konvergentnog (logičkog) i divergentnog (stvaralačkog) mišljenja. Projektna nastava ima elemente problemske i istraživačke nastave ali se ovom vrstom nastave pored centralnog zahteva, koji se odnosi na traženje rešenja za neki problem, potenciraju još i procedure, planiranje, evaluiranje, prezentovanje rezultata, korišćenje savremenih tehnologija na pravilan način i naravno, timski rad, odnosno proces saradnje, koji je iznad samog rezultata u rešavanju problema.

Projektna nastava je deo celokupnog obrazovno-vaspitnog rada i prati nastavni proces uvažavajući specifičnosti nastavnih predmeta u drugom razredu. Oslonci planiranja i organizacije projektne nastave su: uvažavanje uzrasta učenika i njihove prirodne radoznalosti; korišćenje vanškolskih znanja, veština i iskustava učenika; uključivanje svih učenika uz poštovanje njihovih različitosti; povezivanje sadržaja svih nastavnih predmeta i upotreba savremenih informaciono-komunikacionih tehnologija. Zato ova vrsta nastave omogućava da nastavni predmeti budu smisleno međusobno povezani kao i dovedeni u vezu sa svakodnevnim životom učenika. Na taj način se obezbeđuje razumevanje svrhe onoga što se uči, funkcionalno povezivanje znanja, veština i iskustava i motivacija učenika.

Projektna nastava je dragocen način rada jer od učenika zahteva brojne aktivnosti, među kojima su: samostalno pronalaženje informacija; sposobnost rešavanja problema; samostalno učenje; rad u grupi, saradnju; kritički odnos prema vlastitom i tuđem radu; donošenje odluka; argumentovanje; usvajanje drugačijih, novih načina rada; planiranje; poštovanje rokova i preuzimanje odgovornosti.

S obzirom na uzrast učenika drugog razreda i činjenicu da su se sa ovakvim načinom rada susreli u prvom razredu, primereno je da se realizuju projektni zadaci gde je nastavnik i dalje glavni organizator aktivnosti, a samostalnost učenika se ispoljava u segmentima projekta gde je to moguće. Nastavnik pruža podršku svim učeničkim aktivnostima u toku projekta. Kao i u prvom razredu, i u drugom razredu je važno nastaviti sa kultivisanjem saradnje i načina na koji se komunicira u grupi što su važni ciljevi projektne nastave, jer doprinose jačanju odeljenjske kohezije.

Projektanu nastavu treba planirati i organizovati na način da sadrži sve potrebne korake:

- definisanje cilja i ishoda koji se projektom žele postići;
- planiranje aktivnosti koje odgovaraju temi projekta, odnosno cilju projekta, podela aktivnosti, izbor materijala i metoda rada, definisanje mesta i dinamike rada;
- realizaciju planiranih aktivnosti;
- prikaz dobijenih rezultata i produkata projekta;
- vrednovanje projekta (procena ostvarenosti definisanih ciljeva i ishoda, ukazivanje na uspehe i teškoće u toku realizacije projekta).

Pri planiranju nastavnik treba da definiše tip projekta, da odredi njegov cilj, očekivane ishode, oblast kojom se bavi projekat i povezanost sa nastavnim predmetima, njegove sadržaje, aktivnosti učenika, potrebna sredstva, dinamiku rada po fazama i sve što je potrebno za uspešno sprovođenje projektne nastave. Za drugi razred je, kao i za prvi, najprimereniji je polustrukturirani tip projekta gde nastavnik daje ograničen izbor tema, u velikoj meri definiše metodologiju rada i sam određuje koje će materijale dati učenicima, a koje će oni sami pronaći. Sve sadržaje treba realizovati kroz različito tematsko povezivanje u igri ili funkcionalnoj aktivnosti koja zadovoljava interesovanje i potrebe deteta na mlađem školskom uzrastu.

Kroz projektanu nastavu treba započeti sa razvijanjem osnova digitalne pismenosti. Na ovom uzrastu, upotreba IKT-a treba da bude svedena na upotrebu najjednostavnijih alata i upoznavanje sa korišćenjem interneta. Na kraju drugog razreda učenik bi trebalo da bude u stanju da:

- pravilno uključi računar, pokrene program za crtanje, koristi odgovarajuće alatke ovog programa, sačuva svoj crtež i isključi računar,
- koristi internet za učenje i pronalaženje informacija uz pomoć nastavnika,
- pravilno sedi pri radu za računarom,
- zna da navede moguće posledice na zdravlje usled nepravilnog korišćenja digitalnih uređaja.

Jedan od važnih ishoda realizacije projekta jeste osposobljavanje učenika da dobijene produkte učine vidljivim i predstave ih drugima. Brojni su načini da se to postigne (predstave, izložbe, kratki film, tekst u novinama, nastup na lokalnoj televiziji, predstavljanje za roditelje...), a njihov kvalitet nije prioritet.

Projektna nastava jeste zahtevniji oblik rada koji podrazumeva dobru pripremu nastavnika. Planom je predviđeno da se realizuje sa jednim časom nedeljno ali sam nastavnik će proceniti kakva dinamika rada najviše odgovara

mogućnostima učenika i fazi u kojoj je projekat. To znači, da ukoliko je potrebno projektna nastava se može organizovati i na drugačiji način (na primer kao dvočas svake druge nedelje).

Roditelji treba da budu upoznati sa svrhom projektne nastave i njenim najvažnijim ishodima. Oni treba da podrže samostalne aktivnosti svoje dece, ili njihov zajednički rad sa drugom decom, kao i da razumeju zašto je važno da ne preuzimaju njihove zadatke u želji da imaju bolje produkte.